

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli den 26 februari 1904, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om lagstadgad stängningstid för handelsbutiker m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottets behandling hänvisad motion, n:o 4, har herr *K. G. Karlsson* i Göteborg hemställt, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan om lagstadgad stängningstid för handelsbutiker och i samband därmed undersöka, hvilka ändringar i nu gällande bestämmelser rörande gatuhandeln, som införandet af lagstadgad stängningstid skulle göra nödvändiga, samt till Riksdagen inkomma med de förslag, som sagda utredning kan föranleda.

I motionens syfte har herr *C. Faxæ* instämt.

I sammanhang med ofvanberörda motion har utskottet till behandling förehaft en af herr *J. J. Byström* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 25, däri hemställes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta, med särskild hänsyn till att handelsarbetaren måtte kunna beredas drägligare villkor i sin verksamhet, utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser om bestämd stängningstid för handelsbodas, och att dessa bestämmelser måtte varda sådana, att under den tid, handelsbod är stängd, varuförsäljning utom hus ej må tillåtas.

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 7 Saml. 14 Häft. (N:o 20).

I denna motions syfte hafva herrar *Oskar Eklund*, *Hjalmar Branting*, *Jakob Pettersson* och *M. F. Nyström* instämt.

Till stöd för hvardera motionen har afgifvits en vidlyftig framställning, till hvilken utskottet tillåter sig att hänvisa.

Under behandlingen af förenämnda båda motioner har utskottet från Sveriges allmänna handelsförenings förvaltningsutskott fått emottaga en den 15 februari 1904 dagtecknad framställning, däri på grundvalen af en utförlig motivering uttalats anslutning till syftet med de i motionerna framlagda förslag.

Ifrågavarande motioner, som hafva till syfte att tillförsäkra dem, som arbeta inom minuthandelsyrket, mera tid, än efter nu rådande förhållanden i allmänhet medgifves, till hvila och sysselsättningar utom yrket, äro enligt utskottets åsikt förtjänta af allvarligt beaktande. Såsom motionärerna på ett belysande sätt framhållit, medför det nuvarande tillståndet i fråga om tiden för öppenållande af minuthandelsbutiker afsevärda olägenheter för den därvid använda personal, icke blott beträffande hvilotiden, utan jämväl i afseende å tillfälle för ifrågavarande personer att förskaffa sig intellektuell utbildning eller sådan förströelse, som tjänar att befordra deras allmänna välbefinnande så i andligt som kroppsligt hänseende. I detta afseende intaga arbetarne inom minuthandelsyrket onekligen en vida sämre ställning än den, som står arbetarne inom de flesta andra yrken till buds. I likhet med motionärerna anser utskottet därför af behovet påkalladt, att åtgärder vidtagas för åvägabringande af ett bättre sakernas tillstånd. I detta afseende framställer sig såsom den närmast liggande utvägen, att ett tillfredsställande ordnande af handelsbutikers öppenållande skulle kunna åvägabringas genom frivillig sammanslutning af dem, som af saken närmast beröras. Detta vore obestriddligen ett väsentligt mera tilltalande sätt för frågans lösning än statsmakternas inskridande. Emellertid torde, enligt hvad erfarenheten visat, denna utväg ej kunna föra till målet.

Såsom motionärerna framhållit, hafva sedan ganska lång tid tillbaka försök i angifven riktning anställts på ett flertal orter inom lan-

det, men dessa synas ofta hafva strandat på motvilja från några få handelsidkares sida att foga sig efter flertalets önsknings. Att förhållandena härutinnan skulle under framtiden ställa sig gynnsammare, lär ej heller vara att förvänta; snarare torde den för hvarje dag alltmera uppdrifna konkurrensen lägga ytterligare hinder för ifrågasatt syftes vinnande på frivillighetens väg. Vid sådant förhållande anser utskottet statens mellankomst vara både nödig och nyttig. Från redan gällande lagstiftning kan ock hämtas bevis för lämpligheten i vissa fall af lagbestämmelser rörande användande af den personliga arbetskraften. Utskottet vill i detta afseende erinra om lagstiftningen angående minderåriges och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke; och en beaktansvärd omständighet vid bedömning af nu föreliggande fråga torde vara, att af de personer, som den af motionärerna åsyftade lagstiftningen skulle komma till godo, ett icke så ringa antal utgöres af just minderåriga och kvinnor. Att det arbete, som åligger de i handelsbutiker anställda personer, om än till sin natur ej jämförligt med arbete i industriellt yrke, dock är så beskaffadt, att en oskäligt lång arbetstid kan särskildt för minderåriga och kvinnor medföra menliga påföljder, lär icke kunna förnekas. I detta sammanhang kan ock erinras om lagens allmänna förbud för utförande af arbete å sön- och helgdag. Detta stadgande hvilar väl ursprungligen på religiös grund, men är ock påkalladt af statens intresse att bereda samhällsmedlemmarne erforderlig hvila från arbetet. Då sålunda staten med fog helt allmänt föreskrifver, att arbetet skall hvila åtminstone under en dag af veckan, kan man också med skäl göra gällande, att staten i det allmänna intresse äfven kan och bör för vissa fall meddela föreskrifter om bestämd hvilotid under de särskilda dagarna i veckan, då detta inom något yrke visat sig omöjligt att på annan väg ernå. För bedömning af frågan om det berättigade i lagstiftarens ingripande i dess förhållanden torde ock böra framhållas, att, i samma mån som det ekonomiska lifvet allt rikare utvecklas, i samma mån visar ock den därigenom stegrade konkurrensen benägenhet att uppdrifva arbetstiden utöfver hvad som kan anses skäligt; och då staten efter hand lämnat konkurrensen allt friare spelrum, kan man också med fog fråga sig, om det icke tillkommer staten att träda emellan i syfte att minska de med konkurrensens frigifvande förbundna olägenheterna.

Ett ytterligare skäl för den ifrågasatta lagstiftningen ligger efter utskottets åsikt däri, att, såvidt kunnat inhämtas, bland såväl arbetsgivare som arbetstagare inom minuthandelsyrket det långt öfvervägande flertalet hyser en allvarlig önskan om lagbestämmelser i det af motio-

närerna angifna syfte. Denna omständighet ådagalägger, att den föreslagna lagstiftningen endast för ett fåtal handelsidkare skulle innebära något ingrepp i deras personliga frihet att utsträcka arbetstiden efter eget behag och att snarare det nuvarande tillståndet, hvarigenom ett fåtal handelsidkare emot flertalets önskan kan omöjliggöra arbetstidens normala begränsning, medför inskränkning af flertalets frihet att disponera arbetstiden på sätt skäligt anses.

Hvad angår möjliga olägenheter af den föreslagna tidsbegränsningen tillåter sig utskottet framhålla, att äfven om en sådan förändring icke i det stora hela sedt skulle för butikägarne med afseende å minskade omkostnader medföra den vinst, som motionärerna tänkt, det å andra sidan tämligen säkert kan antagas, att de butikägare, som hittills ställt sig afvoga mot förslaget om bestämd stängningstid, icke skulle drabbas af förlust, om sådan genom lag infördes. I många fall lärer väl också deras vägran berott mindre på fruktan för dylik förlust än önskan att genom senare stängningstid än öfriga handlande bereda sig ökad vinst.

Från synpunkten af deras intresse, som hafva anställning såsom biträden eller arbetare i minuthandelsbutiker, kan en begränsning af arbetstiden ej antagas medföra annat än fördelar, då ju denna begränsning ej föranleder någon minskning af den vinst, handelsidkarne under nuvarande förhållanden kunna påräkna af sin rörelse, och således det ej behöfver befaras, att åtgärden skulle förorsaka någon nedsättning i biträdenas och arbetarnes löneförmåner. Ej heller från allmänhetens sida kunna, såvidt utskottet kan finna, några befogade erinringar göras emot den ifrågasatta lagstiftningen, om densamma blott anordnas så, att behörig hänsyn tages till olika förhållanden i ena eller andra afseendet å olika orter.

Såsom motionerna omförmåla, finnes lagstiftning af den art, som nu ifrågasättes, införd såväl i Tyskland som i Norge. Tyska lagen påbjuder en ovillkorlig stängningstid för alla butiker, utom för särskildt uppräknade fall, samt lämnar dessutom åt de särskilda kommunerna att under vissa förutsättningar bestämma om ytterligare inskränkning af den tid butikerna sålunda få hållas öppna. Lagen gör också i vissa afseenden skillnad mellan samhällen med större och mindre folkmängd. Norska lagen åter öfverlämnar helt och hållet åt kommunerna själfva att afgöra frågan om införande af viss stängningstid för handelsbutiker. Att denna fråga har sitt hufvudsakligaste intresse för de större stads-samhällena, där den alltjämt växande konkurrensen uppdrifver arbetstiden, synes utskottet uppenbart. Att emellertid af sådan anledning lagstifta uteslutande för dessa samhällen eller öfverhufvudtaget vid en

lagstiftning af ifrågavarande slag göra åtskillnad på städer och landsbygd vore enligt utskottets åsikt ej lämpligt, äfven om för landsbygden denna fråga i allmänhet torde vara af mindre betydelse. Å andra sidan kan utskottet icke förorda en lagstiftning, som föreskrefve viss bestämd stängningstid för alla handelsbutiker öfver hela landet. En sådan lagbestämmelse skulle nödvändiggöra en mångfald undantagsbestämmelser, hvilket också den tyska lagen tydligen visar.

Då emellertid behovet af viss stängningstid uppenbarligen är olika för olika orter, samt äfven på en och samma plats olika behof i detta hänseende torde förefinnas särskildt beträffande olika slag af handelsbutiker äfvensom i fråga om olika tider på året eller särskilda dagar under en månad eller vecka, synes det utskottet lämpligare, att, såsom i Norge, genom lag bestämdes, att på orter, där behovet af en bestämd stängningstid för handelsbutiker särskildt gjorde sig gällande, sådan kunde åvägbringas genom de kommunala myndigheternas försorg. Lagen skulle sålunda i hufvudsak endast innehålla de allmänna förutsättningar, under hvilka en dylik stängningstid för viss ort antingen i fråga om alla eller blott vissa slag af handelsbutiker skulle kunna komma till stånd. Åt de kommunala myndigheterna skulle däremot öfverlämnas att meddela de särskilda föreskrifter, som för hvarje fall kunde erfordras. Såsom förutsättning för att en dylik beslutanderätt skall tillkomma de kommunala myndigheterna nämner norska lagen, att icke en tredjedel af de bofasta handlandena, hvilkas handelsrörelse skulle beröras af beslutet, på förhand förklarar sig vara emot viss stängningstid. I öfverensstämmelse härmed kan ock tänkas, att lagen bestämde, att, om en viss procent af de bofasta handlandena gjorde ansökan om införande af viss stängningstid, sådant icke kunde vägras. Emellertid torde väl frågan om, under hvilka förutsättningar det skulle tillkomma kommunala myndigheter att besluta i hithörande delar, lämpligen böra öfverlåtas till en kommande utredning i ämnet.

För att en lagstiftning angående bestämd stängningstid för handelsbutiker skall blifva fullt effektiv, torde också vara nödvändigt, att närmare bestämmelser i sammanhang därmed meddelas om gatuhandeln under den tid butikerna skola hållas stängda.

På grund af det anförda får utskottet hemställa,

att Riksdagen i anledning af förevarande motioner måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida och på hvilka villkor kommun må berättigas att bestämma

viss tid, under hvilken inom kommunen belägna handelsbutiker skola hållas stängda, samt för Riksdagen framlägga det förslag till lagbestämmelser, hvartill utredningen kan gifva anledning, äfvensom i sammanhang därmed förslag till erforderliga ändringar i gällande lagstiftning rörande gatuhandeln.

Stockholm den 26 februari 1904.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

af herrar *Hasselrot*, *Hedenstierna* och *Gustaf Andersson*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till ifrågavarande motioner.

Herr grefve *Levenhaupt* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.